

باسمه تعالی

فصل برداشت

بررسی عملکرد سال سوم دولت تدبیر و امید

ayaronline.ir

شهریور ۹۵

گزارش دهم:

نیمه پر لیوان

گزارش عملکرد معاونت علمی و فناوری رئیس جمهور در سال سوم دولت یازدهم

فهرست

- ❖ مقدمه ۱
- ❖ اقدامات ۲
- تداوم روند تائید صلاحیت شرکت‌های دانش‌بنیان ۲
- ارائه معافیت گمرکی به شرکت‌های دانش‌بنیان و واردات کالا از مسیر سبز ۲
- تداوم روند اعطای معافیت‌های مالیاتی به شرکت‌های دانش‌بنیان ۲
- رشد تسهیلات اعطایی از سوی صندوق نوآوری و شکوفایی به شرکت‌های دانش‌بنیان ۲
- گفتمان‌سازی ۵
- توسعه دیپلماسی فناوری و تفاهم‌های بین‌المللی ۵
- تداوم روند حمایت‌های کریدور خدمات صادرات محصولات دانش‌بنیان ۶
- برگزاری چند نمایشگاه با هدف تجاری‌سازی ۷
- تسهیل بازگشت عده‌ای از نخبگان علمی به ایران ۸
- توسعه شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی ۸
- برگزاری جایزه مصطفی^(ص) ۹
- ❖ موارد مغفول ۱۰
- عدم پیگیری نتیجه در تفاهم‌نامه با بانک‌ها برای حمایت مالی از شرکت‌های دانش‌بنیان ۱۰
- غفلت کامل از فعال‌سازی بورس ایده ۱۰
- انفعال در حوزه فضایی ۱۰
- عدم برگزاری جشنواره علم تا عمل ۱۱
- ❖ تحولات ۱۲
- تعیین وظایف معاونت علمی و فناوری از سوی نمایندگان مجلس ۱۲

❖ مقدمه

سورنا ستاری، سومین سال حضور خویش را در سمت معاون علمی و فناوری ریاست جمهوری با اقدامات متعددی طی کرد. او توانسته است طی سه سال فعالیت خود مفاهیمی چون اقتصاد دانش بنیان، شرکت‌های دانش بنیان، تجاری سازی و حمایت از کارآفرینان و استعداد‌های برتر را بر سر زبان بیاورد و با اقدامات خود رونق بخش این عرصه باشد. اقداماتی که شاید بتوان گل سرسبده‌شان را «شناسایی و حمایت از شرکت‌های دانش بنیان» به شمار آورد؛ نقطه قوتی که مرهون تسهیلات و امکاناتی است که سال گذشته معاونت علمی برای شرکت‌های دانش بنیان مهیا نمود.

برگزاری «نمایشگاه تجهیزات و مواد آزمایشگاهی ساخت ایران» برای سومین سال متوالی یکی از بازارهایی بود که معاونت علمی برای حمایت از محصولات شرکت‌های دانش بنیان به کار گرفت. برگزاری این نمایشگاه در کنار «اعطای معافیت‌های مالیاتی و گمرکی به شرکت‌های دانش بنیان»، زمینه توسعه فعالیت و رشد آن‌ها را فراهم کرد.

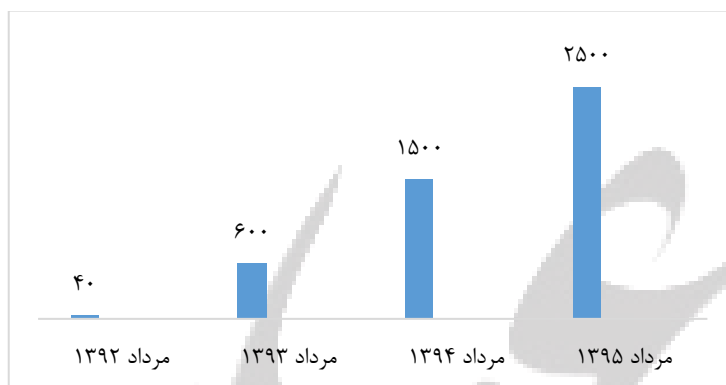
گذشته از حال و روز خوب شرکت‌های دانش بنیان، اما گفتمان سازی علم و فناوری روی دیگر فعالیت‌های ستاری به شمار می‌رود که البته جای سفرهای استانی در میان این فعالیت‌ها خالی بود! سفرهایی که ستاری در سال دوم فعالیتش به خوبی از آن‌ها بهره برد و گفتمان اقتصاد دانش بنیان را ترویج نمود؛ لکن در یک سال گذشته ستاری ترجیح داد تا به جای سفرهای پر شمار، راه‌های دیگری برای گفتمان سازی برگزیند که همکاری با رسانه ملی از این جمله بود.

شاگرد اول این روزهای دولت از سیاسی کاری در حوزه علم و فناوری خسته شده و آرزو کرده است سال آتی آخرین سال فعالیتش باشد! او همچنان از اقتصاد بچه پولداری شکایت دارد و معتقد است روزی خواهد آمد که مسئولان از یافتن یک نیروی انسانی کارآفرین خوشحال می‌شوند نه از پول مفت نفت.

❖ اقدامات

تداوم روند تأیید صلاحیت شرکت‌های دانش‌بنیان

طی یک سال گذشته شناسایی و تأیید صلاحیت شرکت‌های دانش‌بنیان به رشد سریع خود ادامه داد و تا مردادماه ۹۵، تعداد شرکت‌های شناسایی‌شده به بیش از ۲۵۰۰ شرکت رسید.

نمودار ۱. تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان تأیید صلاحیت‌شده

ارائه معافیت گمرکی به شرکت‌های دانش‌بنیان و واردات کالا از مسیر سبز

اواخر سال ۹۲ بود که نشست مشترکی بین معاون علمی و فناوری رئیس‌جمهور، معاون وزیر امور اقتصادی و دارایی و رئیس کل گمرک جمهوری اسلامی ایران به منظور بررسی معافیت‌های گمرکی شرکت‌های دانش‌بنیان برگزار شد^۱ و پس از آن دستورالعمل لازم از سوی وزیر امور اقتصادی و دارایی امضاء و ابلاغ شد. اما پیچ و خم‌های مختلف مسیر اعطای این معافیت‌ها را تا مرداد ۹۴ به تعویق انداخت^۲.

همچنین در سال جاری قرار است شرکت‌های دانش‌بنیان برای واردات کالاهای خود در مسیر سبز گمرکی قرار گیرند که البته هنوز محقق نشده است. فرآیند انجام تشریفات گمرکی در مسیر سبز، ساده‌تر و سریع‌تر و با بازرسی کمتری نسبت به مسیرهای زرد و قرمز است^۳.

تداوم روند اعطای معافیت‌های مالیاتی به شرکت‌های دانش‌بنیان

سال گذشته نیز مراحل اعطای معافیت‌های مالیاتی همانند سال قبل پیگیری و اجرا شد. آذرماه ۹۴ اطلاعات ۱۱۹۹ شرکت دانش‌بنیان، به سازمان امور مالیاتی کشور ارسال شد^۴ و رئیس سازمان امور مالیاتی، بخشنامه معافیت مالیاتی این شرکت‌ها را به ادارات مالیاتی کل کشور ابلاغ نمود. هم‌اکنون نیز شرکت‌های دانش‌بنیان به منظور بهره‌مندی از معافیت مالیاتی سال ۹۴ اظهارنامه مالیاتی خود را به سازمان امور مالیاتی ارائه داده‌اند^۵.

رشد تسهیلات اعطایی از سوی صندوق نوآوری و شکوفایی به شرکت‌های دانش‌بنیان

سال ۹۴ میزان تسهیلات مصوب از سوی صندوق نوآوری و شکوفایی با هدف تخصیص به شرکت‌های دانش‌بنیان چهار برابر شد. طبق گزارش عملکرد تیرماه ۹۵ صندوق نوآوری و شکوفایی تعداد طرح‌های مصوب در این صندوق برابر با

^۱ پایگاه خبری عیارآنلاین / کد خبر: ۵۴۱۸۳

^۲ پایگاه خبری عیارآنلاین / کد خبر: ۱۳۷۵۶۲

^۳ خبرگزاری مهر / کد خبر: ۳۰۳۳۳۶۸

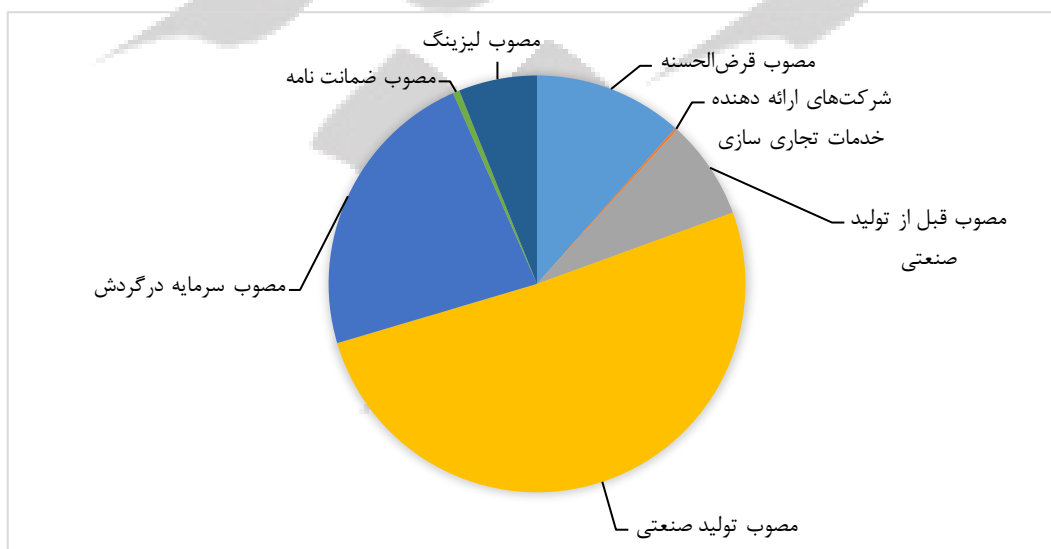
^۴ پایگاه خبری عیارآنلاین / کد خبر: ۱۶۲۲۹۳

^۵ باشگاه خبرنگاران جوان / کد خبر: ۵۶۸۹۹۰۴

هزار و ۸۶ بوده که ۶۴۹ میلیارد تومان، مبلغ مصوب برای این طرح‌ها است. همچنین این آمار در اواخر اسفند سال ۹۴ از ۸۸۷ طرح با مبلغ مصوب ۵۴۴ میلیارد تومان حکایت داشت که حدود ۱۵۰ میلیارد تومان آن پرداخت شده بود. علاوه بر این سال ۹۵، ۲۰۰ میلیون دلار از محل صندوق توسعه ملی بابت حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان به صندوق نوآوری و شکوفایی اختصاص یافته است^۶ که با احتساب تعدیه این مبلغ سرمایه صندوق تا انتهای سال ۹۵ به ۲۰۳۳ میلیارد تومان می‌رسد. همچنین این صندوق اواخر تیرماه ۹۵ نرخ سود تسهیلات را از ۱۲ درصد به ۱۱ درصد کاهش داد.^۷

جدول ۱. عملکرد صندوق نوآوری و شکوفایی به تفکیک نوع خدمت در تیرماه ۹۵

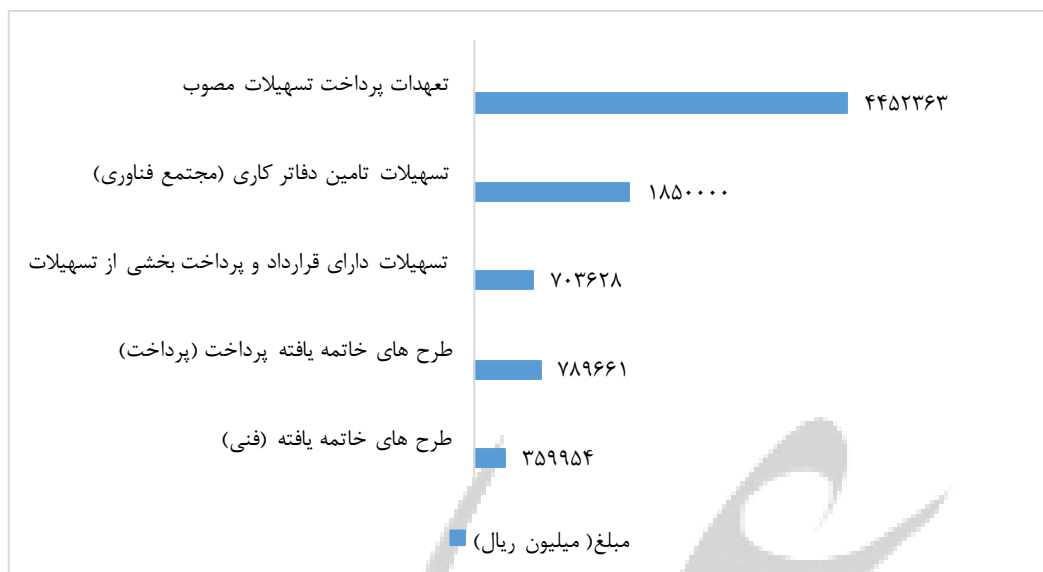
مبلغ مصوب (میلیارد ریال)	تعداد	خدمت
۷۵۱	۵۴۹	مصوب قرض‌الحسنه
۵۰۰	۶۸	مصوب قبل از تولید صنعتی
۳۳۱۱	۱۱۲	مصوب تولید صنعتی
۱۴۹۳	۱۸۵	مصوب سرمایه در گردش
۳۴	۴۹	مصوب ضمانت نامه
۳۹۵	۹۹	مصوب لیزینگ
۱۲	۲۴	شرکت‌های ارائه دهنده خدمات تجاری سازی
۶۴۹۶	۱۰۸۶	تعداد کل خدمات‌های مصوب

نمودار ۲. عملکرد صندوق از منظر مبلغ خدمات ارائه شده (تیر ۹۵)

^۶ خبرگزاری فارس/ کد خبر: ۱۳۹۴۰۹۲۳۰۰۱۳۵۰

^۷ خبرگزاری ایسنا/ کد خبر: ۹۵۰۴۰۱۱۴۶۰۶

نمودار ۳. مبلغ پرداختی به تسهیلات مصوب صندوق و طرح‌های خاتمه یافته (اسفند ۹۴)

در دو سال گذشته، تلاش‌های خوبی از سوی صندوق در راستای توسعه دسترسی شرکت‌های دانش‌بنیان به خدمات مالی متنوع انجام شد.

با این حال، همچنان وضعیت موجود با نقطه مطلوب فاصله دارد و ضعف‌های متعدد در عملکرد این صندوق دیده می‌شود. با توجه در ارقام اعلام شده از سوی صندوق در پایان سال ۹۴ اختلاف معناداری میان تسهیلات مصوب و تسهیلات پرداختی مشاهده خواهد شد. تا پایان اسفند از کل مبلغ ۷۷۹ میلیارد تومان مصوب، صرفاً ۳۳۴ میلیارد تومان به شرکت‌ها پرداخت شده که البته از این مبلغ، ۱۸۵ میلیارد تومان آن صرف ساخت و خرید دفاتر کاری گردیده‌است. زمان بر بودن فرآیند تصویب تا پرداخت تسهیلات گاهی موجب می‌شود شرکت به جای دریافت تسهیلات ترجیحی صندوق از نظام بانکی کشور تسهیلاتی با نرخ‌های بالاتر ولی با فرآیند ساده و کوتاه‌تر دریافت نماید. ضمن آنکه محدودیت شرکت‌های دانش‌بنیان در تامین وثایق برای دریافت تسهیلات نیز به یکی از معضلات این شرکت‌ها تبدیل شده است.

نکته قابل توجه دیگر آن است که تا پایان اسفند ۹۴ صندوق نوآوری و شکوفایی، بیش از ۵۰ درصد تسهیلات را بابت تامین دفاتر کاری شرکت‌های دانش‌بنیان پرداخت نمود که این آمار از ریسک‌گریزی بیش از حد این نهاد مالی و حمایتی حکایت دارد.^۸

باید در نظر داشت ارائه تسهیلات به شرکت‌های دانش‌بنیان در قالب دفاتر کاری، آن هم در مناطق پر هزینه شهری چندان منطبق با نیازهای واقعی این شرکت‌ها نیست. همچنین صرف هزینه‌های کلان توسط صندوق برای خرید مجتمع‌های فناوری در حالی که مراکز رشد و پارک‌های فناوری در بسیاری از شهرهای کشور و در مجاورت دانشگاه‌ها و مراکز علمی وجود دارند توجیه معناداری ندارد.

با توجه به رویه جاری صندوق می‌توان گفت اختلاف معنادار تسهیلات تعهد شده و تسهیلات پرداختی، زمان بر بودن فرآیند تصویب تا پرداخت تسهیلات، مصرف بخش قابل توجهی از بودجه صندوق برای تامین دفاتر کاری و عدم توانمندی در همراه کردن بانک‌ها جهت صدور ضمانت‌نامه برای شرکت‌های دانش‌بنیان موجب برخی ناکارآمدی‌های در این مجموعه شده است.

^۸ خبرگزاری ایرنا/ کد خبر: ۸۱۸۹۷۳۶۰

گفتمان‌سازی

متأسفانه مقصود از گفتمان‌سازی علم و فناوری در کشور به خوبی درک نگردیده و موفقیت‌چندانی در این امر حاصل نشده است. در فعالیت‌های معدودی هم که صورت پذیرفته، عموماً ضعیف عمل شده است. به عنوان یکی از مصادیق عدم موفقیت در گفتمان‌سازی می‌توان به نقشه جامع علمی کشور اشاره نمود که ترویج و گفتمان‌سازی پیرامون آن مورد تذکر رهبر انقلاب نیز قرار گرفت. همچنین طی سال گذشته با کاهش سفرهای استانی معاون علمی و فناوری، این عرصه کم‌رونق‌تر شد.

شایان ذکر است که در سال ۹۴ معاونت علمی و فناوری با همکاری صداوسیما فعالیت‌های متعددی را ترتیب داد که از این منظر عملکرد مقبولی داشت. سازمان صدا و سیما بر اساس تفاهم‌نامه‌ای با معاونت علمی و فناوری^۹ در راستای ترویج گفتمان علم و فناوری اقدام به برگزاری برنامه‌های «چرخ»، «اسطرلاب»، «برنامه ۶۲۶» و «تا ثریا» کرد. علاوه بر این برای تبلیغ محصولات دانش‌بنیان ۴۰ درصد تخفیف منظور کرد.

علاوه بر اقدام فوق، معاونت علمی و فناوری با همکاری مجموعه گام (گفتمان‌سازی اقتصاد مقاومتی) سال گذشته علاوه بر برگزاری دومین دوره گفتمان‌سازی اقتصاد دانش‌بنیان، از حدود ۲۰ برنامه ترویجی در دانشگاه‌های کشور حمایت به عمل آورد.

همچنین سال گذشته ستادی به منظور توسعه فرهنگ دانش‌بنیان تاسیس و طی حکمی از سوی ستاری، ستاد توسعه فرهنگ علم، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان تشکیل شد^{۱۰}. پس از آن فعالیت‌هایی از این دست که در معاونت علمی انجام می‌شد از طریق ستاد پیگیری شد.

توسعه دیپلماسی فناوری و تفاهم‌های بین‌المللی

طی یک سال گذشته معاون علمی و فناوری ریاست جمهوری در سفر به کشورهای اتریش، روسیه و مجارستان^{۱۱} جهت رایزنی علمی با مسئولین کشورهای دیگر دیدار و گفتگو داشت. در این سفر کارگروه همکاری‌های مشترک علمی و فناوری ایران و روسیه پایه‌گذاری شد که تا کنون سه نشست آن برگزار شده است^{۱۲}. ماموریت این کارگروه تعیین پروژه‌های مشترک فناوری و ساخت بین صنایع پیشرفته دو کشور است. وی همچنین طی سال گذشته با مسئولین علمی کشورهای اتریش، آلمان، افغانستان^{۱۳}، ترکیه^{۱۴} و چین^{۱۵} در ایران دیدار کرد که منجر به عقد تفاهم‌نامه‌های مختلف شده است.

معاون علمی و فناوری کشورمان در دیدار با هیئت چینی دو تفاهم‌نامه همکاری منعقد کرد. ایجاد صندوق مالی مشترک با نام «صندوق علم راه ابریشم»^{۱۶} و ایجاد «پارک فناوری مشترک» موضوع این تفاهم‌نامه‌ها بودند.

ناگفته نماند خرداد ماه ۹۴ مرکز نانو ایران - چین با حضور بیرنگ، معاون بین‌الملل معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و سرکار، دبیر ستاد فناوری نانو در شهر سوژو افتتاح شد^{۱۷} که وظیفه تبادل تکنولوژی را دنبال می‌کند و

^۹ پایگاه خبری بنیاد ملی نخبگان / کد خبر: ۱۱۵۸۰

^{۱۰} خبرگزاری صدا و سیما / کد خبر: ۶۲۴۵۲۰

^{۱۱} پایگاه خبری عیارآنلاین / کد خبر: ۱۵۸۲۰۹

^{۱۲} پایگاه خبری عیارآنلاین / کد خبر: ۱۴۵۹۸۱

^{۱۳} پایگاه خبری عیارآنلاین / کد خبر: ۱۶۰۶۰۲

^{۱۴} پایگاه خبری معاونت علمی و فناوری / کد خبر: ۱۱۰۶۴

^{۱۵} پایگاه خبری عیارآنلاین / کد خبر: ۱۲۱۴۲۹

^{۱۶} خبرگزاری صدا و سیما / کد خبر: ۱۰۰۴۵۰۸

^{۱۷} پایگاه خبری معاونت علمی و فناوری / کد خبر: ۶۳۵۶

مورد استقبال چینی‌ها واقع شده است^{۱۸}. در این مرکز طی سال جاری، سه تفاهمنامه همکاری بین شرکت‌های ایرانی و چینی به امضا رسیده است^{۱۹}.

معاونت علمی و فناوری می‌تواند شیوه «تشکیل کارگروه همکاری‌های مشترک علمی و فناوری» را که در همکاری با روسیه از آن بهره برد، در سایر رفت و آمدهای دیپلماتیک به عنوان الگو استفاده کند. زیرا با این شیوه، پیگیری تفاهم‌ها و حرکت به سمت نتیجه موفقیت‌آمیز تر خواهد بود.

تداوم روند حمایت‌های کریدور خدمات صادرات محصولات دانش‌بنیان

شهریور ماه ۹۳ کریدور خدمات صادرات محصولات دانش‌بنیان (موسسه خدمات فناوری تا بازار) با حضور معاون علمی و فناوری رئیس‌جمهور بصورت آزمایشی افتتاح شد. در سال ۱۳۹۴ در راستای توسعه صادرات محصولات دانش‌بنیان ۷۳۶ درخواست به کریدور صادرات رسید که از این میان ۴۶۶ درخواست مورد تأیید قرار گرفت.

اعزام ۴۶ نفر از ۴۳ شرکت در قالب ۳ هیأت تجاری به نمایشگاه‌های معتبر از جمله نمایشگاه بایوتکنیکای آلمان، مدیکای آلمان و ایرشو دبی و پذیرش دو هیأت تجاری ۱۶ نفره در نمایشگاه تجهیزات و مواد آزمایشگاهی ساخت ایران و جشنواره فناوری نانو با اعتباری بالغ بر ۱ میلیارد ریال توسط کریدور صادرات انجام گرفت. همچنین در سال ۹۴ تعداد ۳۶ شرکت برتر در قالب ۴ پاپوین در کشورهای امارات و آلمان حاضر شدند. در جدول زیر، درخواست‌های ارسالی به کریدور صادرات به تفکیک نوع خدمات قابل مشاهده است^{۲۰}:

جدول ۲. درخواست‌های ارسالی به کریدور صادرات به تفکیک نوع خدمات

عنوان	کل	تائید شده	رد شده	در دست بررسی	مبلغ پرداختی (میلیون ریال)	تعداد خدمات ارائه شده	تعداد شرکت‌های حمایت شده
پیشخوان	۷۹	۷۱	۸	۰	۱۷۲	۷۰	۵۷
تهیه اقلام تبلیغاتی	۵۰	۳۹	۹	۲	۴۱۸	۱۵	۱۴
طراحی و ایجاد سایت	۷۳	۵۱	۱۸	۴	۱۵۸	۱۱	۱۱
حضور در نمایشگاه	۳۹	۲۸	۱۱	۰	۱۰۴۰	۱۰	۸
مجوز و استاندارد	۱۷۴	۸۲	۸۱	۱۱	۳۲۹۱	۴۵	۲۹
تحقیقات بازار	۱۷	۷	۱۰	۰	۰	۰	۰
آموزش	۷۴	۵۳	۲۰	۱۱۷۴۴	۵۲	۳۷	۰
طراحی صنعتی	۲۸	۱۶	۱۱	۱	۲۳۰۰	۴	۴
اعزام هیئت تجاری	۷۵	۴۸	۲۷	۰	۱۲۰۵	۴۶	۴۳
پذیرش هیئت جاری	۱۶	۱۶	۰	۰	۹۱	۱۶	۱۶
حضور در پاپوین	۹۱	۴۹	۴۲	۰	۷۳۷۵	۳۶	۳۶
علامت تجاری	۱۰	۶	۲	۲	۰	۰	۰
پایگاه‌های صادراتی و EMC	-	-	-	-	۴۷۰۰	-	-
هزینه‌های ترویجی	-	-	-	-	۱۳۵	-	-
مجموع	۷۳۶	۴۶۶	۲۳۹	۲۱	۲۱۵۳۹	۳۰۵	۲۵۵

^{۱۸} خبرگزاری فارس / کد خبر: ۱۳۹۴۰۵۳۱۰۰۰۳۸۲

^{۱۹} پایگاه خبری معاونت علمی و فناوری / کد خبر: ۱۱۸۵۵

^{۲۰} پایگاه اطلاع رسانی کریدور خدمات صادرات محصولات دانش‌بنیان / کد خبر: ۳۰۱۲

همچنین از ابتدای سال ۱۳۹۵ خدمات حمایتی کریدور صادرات براساس نتایج ارزیابی آمادگی صادرات عرضه می‌شود. در سال جاری تمامی شرکت‌های دانش‌بنیانی که متقاضی دریافت خدمات از کریدور صادرات باشند، برای آمادگی صادرات ارزیابی می‌شوند و متناسب با نتایج بدست آمده از خدمات حمایتی استفاده خواهند کرد.

برگزاری چند نمایشگاه با هدف تجاری‌سازی

نمایشگاه ساخت ایران: چهارمین نمایشگاه «تجهیزات و مواد آزمایشگاهی ساخت ایران»^{۲۱} در سال جاری به عنوان شاخص‌ترین فعالیت معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری در راستای حمایت از ساخت داخل با قوت برگزار شد. در این دوره از نمایشگاه که با هدف ایجاد رقابت در بین تولیدکنندگان داخلی و معرفی آنها به بازار مصرف کشور برگزار شد، تعداد شرکت‌ها با رشد ۲۵ درصدی مواجه بود و بیش از ۱۰ هزار محصول ارائه گردید.^{۲۲} در نمایشگاه امسال به خریداران محصولات سطح یک، ۵۰ درصد، محصولات سطح دو، ۳۵ درصد و محصولات سطح سه، ۲۰ درصد تخفیف تعلق گرفت و محصولات سطح چهار به دلیل فروش کم در سال گذشته از سبد حمایتی حذف شدند.^{۲۳} همچنین برای خریداران بخش خصوصی، مانند سال گذشته تسهیلات لیزینگ با عاملیت صندوق نوآوری و شکوفایی پیش‌بینی شده بود، با این تفاوت که نرخ سود آن از ۶ درصد در سال ۹۴ به ۹ درصد افزایش یافت.^{۲۴} البته با توجه به سازوکار سخت‌گیرانه و کند صندوق در اعطای تسهیلات متأسفانه مانند سال ۹۴ از این تسهیلات استقبال صورت نپذیرفت.

همچنین در سالی که گذشت ساز و کار حمایتی فوق، به عنوان الگو برای دیگر تولیدات دانش‌بنیان نیز در نظر گرفته شد. برای نخستین بار در اواخر اردیبهشت ماه ۹۵ نمایشگاه ایران سلامت (Iran health) جهت فروش تجهیزات پزشکی ساخت داخل برپا گردید.^{۲۵}

در مجموع به نظر می‌رسد تسری این روش حمایتی به سایر تولیدات داخلی به عنوان الگویی برای پشتیبانی از تولید داخل بسیار کارگشا خواهد بود. زیرا عدم اقدام عملی دولت در خرید از کالاهای دانش‌بنیان داخلی به رغم دستور رئیس‌جمهور به عنوان نقطه ضعف بارزی در سال گذشته به چشم می‌خورد. در مقابل کارشناسان معتقدند تنها معاونت علمی و فناوری بوده که با پیاده‌سازی نمایشگاه ساخت ایران و ابتکاراتی همچون یارانه خرید و رتبه بندی محصولات تولیدی دانش‌بنیان اندکی به این مهم جامه عمل پوشانده است.

نمایشگاه بین‌المللی فناوری و نوآوری: پنجمین دوره نمایشگاه بین‌المللی فناوری و نوآوری (اینوتکس) خردادماه ۹۵ برگزار شد. پیش از این و در سال‌های گذشته چهار دوره نمایشگاه اینوتکس با همت پارک فناوری پردیس و با حمایت معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و مرکز همکاری‌های فناوری و نوآوری برگزار شده بود.^{۲۶} در این دوره از نمایشگاه، ۳ تفاهم‌نامه با کشور ایتالیا در زمینه هوایی و هوانوردی از سوی معاونت علمی به امضا رسید. به گفته دبیر این دوره نمایشگاه ۱۴۰ نشست تجاری (ملاقات تجاری) نیز بین شرکت‌های ایرانی و خارجی هماهنگ شد.

^{۲۱} پایگاه خبری تجهیزات و مواد آزمایشگاهی ساخت ایران

^{۲۲} خبرگزاری فارس / کد خبر: ۱۳۹۵۰۲۰۵۰۱۰۹۶

^{۲۳} پایگاه خبری معاونت علمی و فناوری / کد خبر: ۱۴۲۶۳

^{۲۴} پایگاه خبری نمایشگاه تجهیزات و مواد آزمایشگاهی ساخت ایران / کد خبر: ۵۴۰۵۶

^{۲۵} خبرگزاری ایرنا / کد خبر: ۸۲۰۶۰۲۶۳

^{۲۶} پایگاه خبری نمایشگاه بین‌المللی فناوری و نوآوری

جدول ۳. وضعیت نمایشگاه بین‌المللی فناوری و نوآوری در ادوار ۵ گانه گذشته

دوره	سال برگزاری	شرکت‌های حاضر	قراردادها
اول	۱۳۹۰	۵۲ شرکت و ۸۰ نفر از متخصصین روسی	
دوم	۱۳۹۱	۷۰ شرکت و ۱۲۰ نفر از متخصصین کشورهای روسیه، بلاروس و اوکراین	
سوم	۱۳۹۳	۶۰ شرکت فناور از ۷ خارجی و ۵۷ شرکت ایرانی	۱۷ تفاهم‌نامه و قرارداد انتقال فناوری به ارزش بیش از ۶ میلیون دلار
چهارم	۱۳۹۴	۴۷ شرکت فناور از ۱۵ کشور خارجی و ۷۱ شرکت ایرانی	۲۵ قرارداد انتقال تکنولوژی به ارزش ۳۰ میلیون دلار
پنجم	۱۳۹۵	۸۲ شرکت فناور از ۱۴ کشور خارجی و ۹۱ شرکت ایرانی	؟

تسهیل بازگشت عده‌ای از نخبگان علمی به ایران

بازگشت نخبگان ایرانی مقیم کشورهای خارجی مدت‌هاست در دستور کار بنیاد ملی نخبگان^{۲۷} و شورای عالی انقلاب فرهنگی^{۲۸} قرار دارد. در این راستا، تا مردادماه ۹۵ بیش از ۲۴۰ نفر از نخبگان به کشور بازگردانده شده‌اند.^{۲۹} معاونت علمی نیز حداکثر به مدت یکسال و تا زمان تعیین تکلیف آنها برای ماندگاری در کشور ماهیانه حقوق «استادیار پایه یک» را به آنها پرداخت خواهد کرد. غلامعلی منتظر، معاون پژوهش و برنامه‌ریزی بنیاد ملی نخبگان نیز از ۱۵ پایگاه تخصصی در حوزه‌های مختلف جهت اشتغال به کار این نخبگان سخن گفت.^{۳۰} همچنین تسهیلاتی برای سربازی آنها نیز در نظر گرفته شده است.

با وجود این اقدامات، به نظر می‌رسد ضروری‌تر از بازگشت نخبگان به کشور اتخاذ برنامه‌ای صحیح و منسجم برای توانمندسازی و استفاده حداکثری از نخبگان در داخل کشور باشد. به عنوان نقطه آغاز نیز اجرای سند ملی نخبگان با اهتمامی بیش از پیش، ضروری به نظر می‌رسد.

توسعه شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی

معاونت علمی و فناوری مدت‌هاست با تشکیل شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی برای توسعه زیرساخت‌های توسعه فناوری کشور دست بکار شده‌است. میزان و کیفیت خدمات ارائه شده از سوی آزمایشگاه‌های عضو شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی در سال ۹۴، رشدی قابل توجه داشت و بالغ بر ۱ میلیون خدمت آزمایشگاهی به ارزش ۴۰۰ میلیارد ریال به مشتریان ارائه گردید.^{۳۱} در این شبکه تاکنون ۲۹ استان از سراسر کشور، شامل بیش از ۳۱۴ آزمایشگاه، مجموعاً حدود ۵۶۰۰ تجهیز آزمایشگاهی را در بستر شبکه آزمایشگاهی به اشتراک گذاشته‌اند و این میزان با بررسی درخواست‌های عضویت و تکمیل روند ارزیابی آزمایشگاه‌ها، در حال افزایش است.^{۳۲}

^{۲۷} خبرگزاری فارس/ کد خبر: ۱۳۹۴۰۵۲۴۰۰۱۳۲۷

^{۲۸} خبرگزاری فارس/ کد خبر: ۱۳۹۴۰۹۲۵۰۰۱۵۷۳

^{۲۹} پایگاه خبری نسیم‌آنلاین/ کد خبر: ۲۰۵۰۳۳۶

^{۳۰} باشگاه خبرنگاران جوان/ کد خبر: ۵۴۱۱۷۶۱۸

^{۳۱} شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی/ کد خبر: ۵۴۵۲۰

^{۳۲} شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی

جدول ۴. توزیع آزمایشگاه‌های عضو شبکه آزمایشگاهی

میزان آزمایشگاه‌های از کل (درصد)	نام دستگاه متولی آزمایشگاه
۴۲	وزارت علوم تحقیقات و فناوری
۲۰	بخش خصوصی
۱۲	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۶	دانشگاه آزاد اسلامی
۶	وزارت جهاد کشاورزی
۳	وزارت نیرو
۳	جهاد دانشگاهی
۲	وزارت صنعت، معدن و تجارت
۱	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۰/۵	سایر

برگزاری جایزه مصطفی^(ص)

سال گذشته مراسم جایزه علمی مصطفی^(ص) با حضور دانشمندان علم و فناوری جهان اسلام از کشورهای مختلف برگزار شد. همزمانی برگزاری این مراسم با بیستمین اجلاس سالانه آکادمی علوم جهان اسلام موجب شد تا ۴۰ نفر از دانشمندان و متخصصان عضو آکادمی در کنار میهمان داخلی نظیر روسای فرهنگستان‌ها و دانشگاه‌ها گرد هم بیایند. جایزه مذکور می‌تواند زمینه همکاری بیشتر با کشورهای اسلامی در عرصه علم و فناوری و تقویت این کشورها را فراهم آورد. خاطرنشان می‌سازد که محل تامین مالی جایزه مصطفی^(ص) از موقوفات مردمی است.

❖ موارد مغفول

عدم پیگیری نتیجه در تفاهم‌نامه با بانک‌ها برای حمایت مالی از شرکت‌های دانش‌بنیان

به منظور حمایت مالی از کارآفرینی و شرکت‌های دانش‌بنیان سال گذشته معاونت علمی با صندوق کارآفرینی امید^{۳۳} و بانک سپه^{۳۴} تفاهم‌نامه‌هایی را به امضا رساند. با وجود این، هیچ خبری از نتیجه و ثمره آن‌ها منتشر نشد؛ لذا می‌توان گفت عدم ارائه گزارش از نتایج تفاهم‌ها و روشن کردن ابعاد ماجرا از ضعف‌های بارز در این زمینه است.

غفلت کامل از فعال‌سازی بورس ایده

شورای عالی بورس در سال ۸۸ به منظور فراهم کردن شرایط مناسب جهت تجاری‌سازی ایده‌ها و تأمین منابع مالی لازم، راه اندازی بورس ایده را تصویب کرد که متأسفانه در آن زمان بنا به دلایلی عملیاتی نشد. پس از گذشت حدود پنج سال، ابتدای سال ۹۳ بورس ایده در قالب یک تفاهم‌نامه بین معاونت علمی، سازمان فرابورس و پارک فناوری پردیس راه افتاد تا ضمن ایجاد ارتباط مستقیم بین تولید علم و صنعت، مبتکران بتوانند در فضایی شفاف و رقابتی، دارایی فکری خود را با قیمت مناسب در اختیار سرمایه‌گذاران قرار دهند.

پیرو معرفی این بازار به مخترعان و صاحبان ایده، تاکنون درخواست عرضه تعداد ۱۰۷ گواهی ثبت اختراع، یک گواهی ثبت علامت تجاری و ۲ طرح صنعتی از طریق فرابورس به ثبت رسیده که با گذشت بیش از دو سال از راه‌اندازی بازار مزبور تاکنون تنها دو اختراع در حوزه خودروسازی و آن هم به ارزش ۲۵۰ میلیون تومان فروخته شد^{۳۵}. جالب توجه اینکه فروش این دو طرح نیز به پیش از بهمن ۹۳ باز می‌گردد. متأسفانه باید اذعان نمود که سال گذشته معامله در این بازار عملاً معلق بود. به نظر می‌رسد ایجاد انگیزه برای سرمایه‌گذاران و تعبیه ساز و کار مناسب برای انجام معاملات در کنار غفلت در تبلیغ و معرفی این سامانه زمینه ساز شکست بورس ایده شده است.

انفعال در حوزه فضایی

با آغاز به کار رسمی مرکز ملی فضایی از ابتدای سال ۹۴ امید می‌رفت این حوزه در دولت یازدهم با هماهنگی، برنامه ریزی و شتاب بیشتری حرکت کند^{۳۶}. این در حالی بود که از همان ابتدا آشکار شدن اختلافات میان سازمان فضایی و این مرکز تمام رشته‌های امید را پنبه کرد.

جهت حل این اختلاف‌ها، رئیس‌جمهور اواخر آذرماه ۹۴ مسئولیت اداره جلسات شورایی عالی فضایی کشور را به ستاری تفویض کرد.^{۳۷} بعد از این امر چند کارگروه برای بررسی اوضاع و تصمیم‌سازی‌ها، تشکیل شد^{۳۸}، اما در نهایت و به دلیل مخالفت‌های سازمان فضایی ایران و عدم همکاری با مرکز ملی فضایی، بعد از گذشت ۶ ماه، دبیرخانه شورای عالی فضایی از معاونت علمی جدا شد و به سازمان فضایی ایران نقل مکان کرد. لذا ستاری نیز در تشکیل جلسه شورای عالی فضایی و حل اختلاف‌ها موفقیتی حاصل نکرد و تاکنون از تشکیل جلسات شورای عالی فضایی خبری نیست^{۳۹}!...

^{۳۳} پایگاه خبری عیارآنلاین / کد خبر: ۱۴۱۸۸۰

^{۳۴} پایگاه خبری معاونت علمی و فناوری / کد خبر: ۸۳۲۶

^{۳۵} روزنامه دنیای اقتصاد / کد خبر: ۱۰۵۹۳۹۶

^{۳۶} پایگاه خبری عیارآنلاین / کد خبر: ۱۱۷۷۱۵

^{۳۷} خبرگزاری مهر / کد خبر: ۲۴۶۱۰۸۵

^{۳۸} پایگاه خبری معاونت علمی و فناوری / کد خبر: ۷۷۱۱

^{۳۹} خبرگزاری مهر / کد خبر: ۲۷۸۹۲۱۴

این شرایط سبب شد تا با وجود اعلام چندباره خبر تدوین برنامه ده‌ساله دوم فضای^{۴۰} از سوی رئیس مرکز ملی فضای، این برنامه برای تصویب چشم انتظار تشکیل جلسه شورای عالی فضای بماند^{۴۱}.

متأسفانه باید گفت در شرایط فعلی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و در ذیل آن سازمان فضای ایران و نیز معاونت علمی فناوری ریاست جمهوری و در ذیل آن مرکز ملی فضای ایران، هر یک خود را متولی این حوزه فضای کشور می‌داند. لذا با وجود اینکه مرکز ملی فضای با هدف سیاست‌گذاری این حوزه تأسیس یافت لکن موانع حقوقی باعث شد که سازمان فضای ایران آن را به عنوان نهاد سیاست‌گذار قبول نداشته باشد^{۴۲}.

همچنین می‌توان مدعی شد پیشرفت در عرصه فناوری‌های فضای برای دولت در اولویت نیست^{۴۳}. این ادعا با اختصاص تنها ۸ درصد از بودجه پروژه‌های مصوب برنامه‌های فضای کشور در سال‌های ۹۱ تا ۹۴ از سوی دولت تقویت نیز شده است^{۴۴}. همچنین اجتناب از پرتاپ ماهواره‌های آماده‌ی ارسال، در شرایط فعلی حاکی از نگاه نه‌چندان مثبت به این حوزه است^{۴۵}.

عدم برگزاری جشنواره علم تا عمل

سال گذشته جشنواره و نمایشگاه ملی علم تا عمل برگزار نشد. این جشنواره که سابقه برگزاری آن به ۵ دوره می‌رسد همه ساله در عرصه ملی از طریق شناسایی و معرفی دستاوردهای برتر با رویکرد تجاری‌سازی محصولات دانش‌بنیان برگزار می‌شد. با وجود این سال گذشته به دلایل نامشخص معاونت علمی و فناوری نسبت به برگزاری این جشنواره هیچ اقدامی نکرد.

^{۴۰} خبرگزاری مهر / کد خبر: ۳۶۸۶۷۳۵

^{۴۱} خبرگزاری مهر / کد خبر: ۳۵۷۱۰۲۵

^{۴۲} خبرگزاری مهر / کد خبر: ۳۰۱۲۰۸۲

^{۴۳} خبرگزاری فارس / کد خبر: ۱۳۹۴۱۱۲۲۰۰۹۶۱

^{۴۴} خبرگزاری تسنیم / کد خبر: ۹۸۹۶۲۲

^{۴۵} پایگاه خبری دانا / کد خبر: ۶۳۵۹۶۶

❖ تحولات

تعیین وظایف معاونت علمی و فناوری از سوی نمایندگان مجلس

اواخر تیرماه نمایندگان مجلس در جریان بررسی لایحه احکام دائمی برنامه توسعه کشور و به‌منظور تحقق مرجعیت علمی، افزایش سهم پژوهشی از تولید ناخالص داخلی و مصرف بهینه منابع، گسترش حمایت از توسعه اقتصاد دانش‌بنیان و حمایت از نوآوری و پژوهش‌های مساله محور، معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهوری را موظف به انجام برخی اقدامات کردند. حمایت از توسعه و تجاری‌سازی فناوری‌های راهبردی و مورد نیاز کشور، ایجاد زیست بوم نوآوری در بخش‌های علمی کشور و تقویت ارتباط میان موسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری با بخش‌های صنعتی، اقتصادی و اجتماعی در صدر این وظایف جای داشت. همچنین حمایت از ایجاد، توانمندسازی و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان، تحریک تقاضا و ارتقای صادرات کالاها و خدمات دانش‌بنیان و ایجاد نظام مدیریت یکپارچه فناوری و نوآوری در دستگاه‌های اجرایی دیگر وظایف محول شده به این معاونت است.^{۴۶}

طبق مصوبه نمایندگان وظیفه ارتباط میان دانشگاه با بخش‌های مختلف صنعتی، اقتصادی و اجتماعی بر عهده این معاونت نهاده شد. بی شک لازمه تحقق این وظیفه، داشتن اختیار جهت سیاست‌گذاری برای دانشگاه‌ها و نیز الزام ایشان به پیروی از سیاست‌ها خواهد بود. لکن مشخص نیست که معاونت علمی تا چه میزان از اختیارات قانونی در قبال دانشگاه‌ها برخوردار است و آیا بدنه آموزش عالی از سیاست‌های وضع شده از سوی معاونت مذکور پیروی می‌کند.